27/06/2020

Σαν σήμερα μαρτύρησαν οι 12 μοναχοί της Ιεράς Μονής Τοπλού

/ Ιστορία - Εθνικά Θέματα

Οι ντόπιοι αναφέρονται στη Μονή Τοπλού και με το προσωνύμιο «Μεγάλο Μοναστήρι», αφού είναι το μεγαλύτερο και το πιο χαρακτηριστικό μοναστήρι οχυρωματικού τύπου στην Ανατολική Κρήτη. Η επίσημη ονομασία της Μονής είναι Ιερά Σταυροπηγιακή Μονή Παναγίας Ακρωτηριανής και Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου Τοπλού Σητείας, όμως είναι πιο γνωστή ως Μονή Τοπλού, ονομασία που έλαβε την περίοδο της Τουρκοκρατίας από το κανόνι της, καθώς «τοπ» στα τούρκικα σημαίνει κανόνι.

Το κανόνι από το οποίο ονομάστηκε η Μονή υπήρχε εκεί από την τελευταία περίοδο της Ενετικής κυριαρχίας, όταν οι μοναχοί έλαβαν άδεια να εξοπλιστούν με αυτό, για να αντιμετωπίζουν τις πειρατικές επιδρομές και επιθέσεις Τούρκων.

Εξάλλου, κατά τη διάρκεια της ιστορίας της υπέφερε συχνά από καταστροφικές και ληστρικές επιθέσεις: λεηλατήθηκε και καταστράφηκε από τους πειρατές το

1498, από τους ιππότες της Μάλτας το 1530 και από τους Τούρκους αργότερα.

Η Μονή ήταν πάντα πλούσια και πολλοί εποφθαλμιούσαν την τεράστια περιουσία της, αποτελεί μια από τις αρχαιότερες και ιστορικότερες Μονές του νησιού, ενώ συχνά γινόταν στόχος των Τούρκων, επειδή ήταν από τους κύριους υποστηρικτές του αγώνα της ανεξαρτησίας της Κρήτης.

Μετά τον ξεσηκωμό του 1821 στην κυρίως Ελλάδα και τις αυστηρές εντολές του Σουλτάνου Μαχμούτ στους τοπάρχες της Κρήτης, ο τοπάρχης της Σητείας, Ιμπραήμ Αφαντακάκης, άρχισε σφαγές στην επαρχία (Χοχλακιές, Τουρτούλλοι, Ζήρος, Αχλάδια) από τις οποίες δεν γλύτωσαν ούτε οι μοναχοί στο Τοπλού.

27 Ιουνίου 1821 σφαγιάζονται από τους Οθωμανούς 12 μοναχοί της Μονής Τοπλού

Η Μονή ανέπτυξε σπουδαίο εθνικό και κοινωνικό έργο στα δύσκολα χρόνια της Τουρκοκρατίας, ενώ καθοριστική ήταν η συμβολή της στην επανάσταση του 1821 για την αποτίναξη του οθωμανικού ζυγού.

Η Μονή της Παναγίας Ακρωτηριανής ανακηρύχθηκε ως Σταυροπηγιακή το 1704 με Σιγίλλιο του Πατριάρχου Γαβριήλ, προκειμένου να διασωθεί από τα τεράστια χρέη που δημιουργήθηκαν από τις βαρύτατες φορολογίες, τις συνεχείς αφαιμάξεις των αγάδων και τις διαρπαγές των γεννιτσάρων.

Το 1798 ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Γρηγόριος ο Ε΄ εκδίδει νέο Σιγίλλιο, με το οποίο ανανεώνεται η Σταυροπηγιακή αξία της Μονής, κηρύσσεται η περιουσία της αδούλωτη και ανενόχλητη, καταχωρείται στον Κώδικα της Μεγάλης Εκκλησίας της Κωνσταντινουπόλεως και απαγορεύεται στο εξής η εκποίησή της χωρίς την άδεια του Οικουμενικού Πατριαρχείου.

Χαρακτηριστικό, όμως, των συνθηκών της τότε εποχής είναι το γεγονός ότι παρά την Πατριαρχική προστασία, οι Τούρκοι εξακολουθούσαν να παρενοχλούν τη Μονή. Έτσι με τη συνεργασία Μοναχών της Μονής δολοφονήθηκε από άλλο Τούρκο ο Αγάς Κασάπης, μετά την επίσκεψή του στη Μονή το 1811, με σκοπό τη διαρπαγή αγαθών, όπως έκανε συστηματικά.

Όταν ανακαλύφθηκε η ευθύνη της Μονής, ακολούθησαν αντίποινα, οι Μοναχοί φυλακίστηκαν και κακοποιήθηκαν, και οι Τουρκικές αρχές επέβαλαν τεράστιο πρόστιμο, το οποίο για να εξευρεθεί, αναγκάστηκε η Μονή να πουλήσει τα

κτήματα της στην πεδιάδα της Σητείας και να παραχωρήσει στην οικογένειά του μέρος της περιουσίας της που βρισκόταν κοντά στην πόλη.

Μερικά χρόνια αργότερα, η Μονή πλήρωσε βαρύ φόρο αίματος με την σφαγή 12 Μοναχών στην πόρτα της (α ώώάά) (εξωτερική είσοδος της Μονής) και άλλων τόσων περίπου λαϊκών, οι οποίοι σφαγιάσθηκαν τη νύχτα της 26ης προς την 27η Ιουνίου του 1821. Οι αποθήκες λεηλατήθηκαν και οι υπόλοιποι Μοναχοί κατόρθωσαν να διαφύγουν τη σύλληψη και την σφαγή από τα παράθυρα, όπως αναφέρει σημείωση σε Μηναίο του Ιουνίου εκείνης της περιόδου. Αποτέλεσμα ήταν η ερήμωση και παραλίγο η διάλυση της Μονής.

Οι εγκαταστάσεις της χρησιμοποιήθηκαν ως προσωρινό καταφύγιο των Τούρκων, όταν οι Κρήτες επαναστάτες εισέβαλαν στη Σητεία, ενώ κατά την αποχώρησή τους πήραν μαζί τους σχεδόν όλους τούς κινητούς θησαυρούς.

Τι ακολούθησε μετά την επανάσταση

Μετά την καταστολή της Ελληνικής επανάστασης στην Κρήτη και την περίοδο της αιγυπτιακής κατοχής που επακολούθησε (1830-1840) άρχισε η ανασύνταξη της ερειπωμένης πια Μονής από τον Ηγούμενο Κύριλλο Σμυρίλιο.

(Η Μονή Τοπλού είχε ερημώσει μεταξύ του 1821 και του 1830, όταν νέοι μοναχοί πήγαν να εγκαταβιώσουν εκεί. Είναι βέβαιο ότι την περίοδο που έμεινε ακατοίκητο το μοναστήρι χάθηκαν πολλοί από τα κειμήλια του, ειδικά τα χρυσά και αργυρά.

Το 1840 άρχισε να λειτουργεί σχολείο για να μορφωθούν τα παιδιά της απομακρυσμένης αυτής περιοχής της Κρήτης.

Δυστυχώς η ανάκαμψη του μοναστηριού δεν έμελλε να κρατήσει πολύ. Το 1866 νέα επανάσταση ξεσπά στην Κρήτη και αυτή τη φορά οι μοναχοί φαίνεται ότι έχουν ενεργό ρόλο, στηρίζοντας τους επαναστάτες. Οι Τούρκοι το μαθαίνουν και το μοναστήρι ερημώνει ξανά και βασανίζονται μέχρι θανάτου όσοι μοναχοί συνελήφθηκαν.

Όταν ο τουρκικός στρατός έφυγε, όσοι μοναχοί είχαν γλιτώσει επέστρεψαν ξανά και συνέχισαν το έργο τους, αλλά με πολλές οικονομικές δυσκολίες.

Πιο συγκεκριμένα, **από το 1866 η Μονή συμμετείχε στη νέα μεγάλη Κρητική επανάσταση (1866-1869). Ο Ηγούμενος Μελέτιος Μιχελιδάκης, που σημειωτέον όχι μόνο διατήρησε, αλλά αύξησε την περιουσία της Μονής, εξελέγη μέλος της επαναστατικής επιτροπής και αναγκάστηκε μαζί με πολλούς μοναχούς να διαφύγουν στα νησιά Κάσο και Σύμη, επειδή έγινε κατάδοση στη τουρκική διοίκηση από ντόπιους μουσουλμάνους, ότι στη**

Μονή φυλάσσονταν πολεμοφόδια.

Αρκετοί μοναχοί, ανάμεσά τους ο Ιερομόναχος Νεόφυτος, ο μοναχός Παρθένιος και ο Ιεροδιάκονος Άνθιμος, οδηγήθηκαν αιχμάλωτοι στα Χανιά, όπου υπέστησαν φοβερά βασανιστήρια, προκειμένου να μαρτυρήσουν, σε ποιο μέρος της Μονής είχαν κρύψει τα πολεμοφόδια. Κατά τον 18ο αιώνα η Μονή ήταν ένα από τα πιο σημαντικά εκκλησιαστικά-πνευματικά κέντρα της Κρήτης. Μάλιστα, από το 1856 λειτούργησε στους χώρους της οργανωμένο σχολείο, που δίδασκε τα εκκλησιαστικά γράμματα με την ευθύνη της δημογεροντίας.

Εκεί φοιτούσαν τα καλογεροπαίδια αλλά και τα παιδιά των λαϊκών της περιοχής. Από αυτό το σχολείο αποφοιτούσαν οι Ιερείς και οι αναγνώστες που εξυπηρετούσαν τις λειτουργικές ανάγκες των ναών της επαρχίας και ξεχώρισαν στην τοπική κοινωνία. Επίσης από το 1870 συνεστήθη αλληλοδιδακτικό σχολείο υπό τη διεύθυνση του Ανδρέα Αντύπα.Τα οικονομικά προβλήματα, όμως, συνεχίσθηκαν για πολλά χρόνια. Οι αχανείς και άνυδρες εκτάσεις της Μονής που κατελάμβαναν εξ όλοκλήρου το ανατολικότερο μέρος της Κρήτης προσφέρονταν για τη βοσκή αιγοπροβάτων.

Μάλιστα σε μια σωζόμενη καταγραφή, το 1874 η Μονή είχε 1142 αιγοπρόβατα, το 1881 το Μοναστήρι αριθμούσε 82 κατοίκους (26 Μοναχοί και 56 Λαϊκοί υπηρέτες και καλλιεργητές των κτημάτων της Μονής) και ήταν σε πληθυσμό το μεγαλύτερο μοναστήρι της Κρήτης και το δεύτερο μετά το Αρκάδι σε αριθμό Μοναχών.

Περίοδος Ελευθερίας

Μετά τη ίδρυση της Κρητικής Πολιτείας η Μονή Ακρωτηριανής Τοπλού κρίθηκε διατηρητέα και συγκεντρώθηκαν σ’ αυτήν Μοναχοί από τα γειτονικά Μοναστήρια, όπως από τη Μονή Καψά. Τότε η δύναμη της Μονής ανερχόταν σε 33 μοναχούς από τους οποίους οι 28 διέμεναν μόνιμα στο Μοναστήρι. **Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι ανάμεσα στους εγγεγραμμένους στο μοναχολόγιο της Μονής ήταν και ο μέχρι τότε Ηγούμενος της Μονής Καψά Ιωσήφ Γεροντάκης, εγγονός του Οσίου Ιωσήφ του Γεροντογιάννη**. Το 1907 το μοναστήρι αριθμούσε 26 μοναχούς, ενώ ο αριθμός τους συνεχώς μειωνόταν με γρήγορο ρυθμό. Παρά ταύτα, η Μονή συνέχιζε να επιτελεί σπουδαίο κοινωνικό και φιλανθρωπικό έργο σ ο λόκληρη την περιοχή.

Η Μονή Τοπλού στον 2ο Παγκόσμιο Πόλεμο

Κατά την περίοδο της Γερμανικής κατοχής ή Μονή Τοπλού πρωτοστάτησε στον

αντιστασιακό αγώνα με τη λειτουργία ασυρμάτου για την επικοινωνία με το συμμαχικό στρατηγείο στο Κάιρο και την φιλοξενία αντιστασιακών.

Η Μονή ακολουθώντας τη μακραίωνη παράδοση της στους αγώνες της ελευθερίας, υπήρξε καταφύγιο των αγωνιστών της εθνικής αντίστασης. Ο Ηγούμενος και οι Πατέρες φιλοξενούσαν συμμαχικό ασύρματο, που επικοινωνούσε με το συμμαχικό στρατηγείο του Καΐρου. Ο ασύρματος κρυβόταν για ευνόητους λόγους αλληλοδιαδόχως εντός της εσοχής δύο σπηλαίων, τα οποία καλύπτονταν από πυκνή βλάστηση χαρουπιών και σχίνων και βρίσκονταν εντός των κτημάτων της Μονής και σε απόσταση 1500-2000 μ. απ' αυτήν ακολουθώντας το ρυάκι «κουκουρίδι» προς τη βόρεια θάλασσα στην περιοχή «πετροκόλυμποι». Ο φόρος, όμως αίματος ήταν βαρύς.

Ο Ηγούμενος Γεννάδιος Συλλιγνάκης και οι μοναχοί Καλλίνικος Παπαθανασάκης και Ευμένιος Σταματάκης μαζί με αρκετούς λαϊκούς αγωνιστές, άνδρες και γυναίκες, συνελήφθησαν από τούς Γερμανούς μετά από προδοσία και οδηγήθηκαν στις φυλακές της Αγιάς. **Ο Γεννάδιος και ο Καλλίνικος μαζί με τούς Τερψιχόρη Βλάχου, Ελένη Μαρκετάκη, Ιωσήφ Σακκαδάκη και Ιωάννη Ιερεμία εκτελέσθηκαν, ενώ ο Ευμένιος πέθανε στη φυλακή από τις κακουχίες.**

Ενώ αρχικά σκόπευαν να ανατινάξουν το μοναστήρι, τελικά αρκέστηκαν στη δέσμευση της περιουσίας του.

Η διακονία σε λεπρούς

Αξίζει, τέλος, να σημειωθεί πως η Μονή διακόνησε του λεπρούς στο νησί Σπιναλόγκα, διαθέτοντας έναν άξιο αδελφό της, τον Ιερομ. Χρύσανθο Κατσουλογιαννάκη, ο οποίος αφιέρωσε τη ζωή του για πολλές δεκαετίες κοντά στούς εξόριστους και απομονωμένους αρρώστους. Δεν φοβήθηκε ποτέ μήπως προσβληθεί από την επάρατη τότε νόσο. Μετέδιδε τα Άχραντα Μυστήρια στους λεπρούς και κατέλυε, ως πιστός λευίτης και οικονόμος της Θείας Χαριτος, ό, τι απέμενε στο Αγιο Ποτήριο, λέγοντας χαρακτηριστικά ότι τα «Άγια δεν μολύνονται». Στάθηκε κοντά στο πλευρό των λεπρών πραγματικός συμπαραστάτης και αρωγός. Αγαπούσε το ποίμνιο του και δεν ήθελε να το εγκαταλείψει ποτέ. Επέστρεψε στη Μονή της μετανοίας του και πέθανε το 1972.

Πηγή**: imis.gr, Νίκος Ψιλάκης – Μοναστήρια και Ερημητήρια της Κρήτης, explorecrete.gr**